

Ujedinjeni narodi Distr.:Opća
Opća skupština 13. travnja 2023.

Vijeće za ljudska prava

Pedeset i treća sjednica

19. lipnja – 14. srpnja 2023.

Točka 3. dnevnog reda

Promocija i zaštita svih ljudskih prava, građanskih, političkih, ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava, uključujući i pravo na razvoj

Skrbništvo, nasilje protiv žena i nasilje nad djecom

Izvešće Posebne izvjestiteljice za nasilje protiv žena i djevojčica, njegovim uzrocima i posljedicama, Reem Alsalem

Sažetak

Ovo izvješće Reem Alsalemi, posebne izvjestiteljice za nasilje protiv žena i djevojčica, njegovim uzrocima i posljedicama, podneseno je Vijeću za ljudska prava slijedom rezolucije 50/7. Izvješće progovara o vezi između slučajeva utvrđivanja skrbništva, nasilja protiv žena i nasilja nad djecom, s fokusom na zloupotrebu pojma „otuđenje od roditelja“ i sličnih pseudo konceptata.

I. Uvod

1. Ovo izvješće Reem Alsalem, posebne izvjestiteljice za nasilje protiv žena i djevojčica, njegovim uzrocima i posljedicama, podneseno je u skladu s rezolucijom 50/7 Vijeća za ljudska prava. Posebna izvjestiteljica, zajedno s drugim članovima Platforme nezavisnog ekspertnog mehanizma za eliminaciju diskriminacije i nasilja protiv žena, iskazala je zabrinutost zbog uočavanja obrasca raširenog pravosudnog ignoriranja intimnog partnerskog nasilja protiv žena u određivanju skrbništva nad djecom¹. Od kada je iskazala posebnu zabrinutost za Brazil² i Španjolsku³, posebna izvjestiteljica zaprimila je izvješća o sličnim slučajevima iz zemalja gdje se takvo nasilje ignorira i i gdje su majke koje su iznijele takve optužbe bile kažnjene od strane pravosudnih tijela i/ili suda koji je odlučivao o skrbništvu. Tendencija izostavljanja povijesti obiteljskog nasilja i zlostavljanja u slučajevima određivanja skrbništva proteže se i na slučajeve u kojima su majke i/ili djeca podastrla uvjerljive optužbe za fizičko ili seksualno nasilje. U nekoliko zemalja, obiteljski sudovi skloni su ocijeniti takve optužbe kao namjerne pokušaje majki da manipuliraju svojom djecom i tako ih udalje od njihovih očeva. Ova navodna namjera roditelja koji govori o proživljenom nasilju često se naziva „otuđenjem od roditelja“.
2. Izvješće istražuje načine na koje obiteljski sudovi u različitim regijama govore o „otuđenju od roditelja“ ili sličnim pseudo konceptima u slučajevima određivanja skrbništva, uz ignoriranje povijesti obiteljskog nasilja, što može dovesti do dvostruke viktimizacije žrtava takvog nasilja. Izvješće također nudi preporuke državama i drugim dionicima kako treba postupati u takvom slučaju.
3. U pripremi izvješća, posebna izvjestiteljica tražila je priloge država članica, međunarodnih i regionalnih organizacija, nevladinih udruga, znanstvene zajednice i žrtava, te je održala niz *online* savjetovanja sa stručnjacima i drugim dionicima. Posebna izvjestiteljica zaprimila je više od tisuću individualnih podnesaka, od kojih su neki bile višekratno slani, posebno od strane udruga očeva. Najviše podnesaka je stiglo od organizacija iz Zapadne Europe, zatim slijede Latinska Amerika i Karibi, a većina podnesaka je bila usredotočena na sistemski pitanja i utjecaj otuđenja od roditelja.

II. Aktivnosti koje je poduzela posebna izvjestiteljica:

4. Posebna izvjestiteljica nastavila je usku suradnju s Platformom nezavisnog ekspertnog mehanizma za eliminaciju diskriminacije i nasilja protiv žena, dajući prilog prvom tematskom izvješću o digitalnom aspektu nasilja protiv žena.
5. Posebna izvjestiteljica je 4. listopada 2022. predstavila Općoj skupštini izvješće o povezanosti klimatske krize, zagađenja okoliša, njima uzrokovanim seobama i izbjeglištvu, s nasiljem protiv žena i djevojčica⁴.
6. Posebna izvjestiteljica je 22. veljače 2023., sudjelovala u raspravi o jednakoj i inkluzivnoj zastupljenosti žena u sustavima donošenja odluka koju je organizirao Odbor za eliminaciju diskriminacije protiv žena na svojoj osamdeset i četvrtoj sjednici.

¹ AL BRA 10/2022 and AL ESP 3/2020. These and all subsequent communications are available from <https://spcommreports.ohchr.org/Tmsearch/TMDocuments>. See also joint statement by the Platform of Independent Expert Mechanisms on the Elimination of Discrimination and Violence against Women, 31 May 2019, available at <https://rm.coe.int/final-statement-vaw-and-custody/168094d880>.

² AL BRA 10/2022.

³ AL ESP 3/2020 and AL ESP 6/2021

⁴ A /77/136.

7. Posebna izvjestiteljica je 6. ožujka 2023. govorila na otvorenju šezdeset i sedme sjednice Odbora za status žena u New Yorku i sudjelovala u interaktivnom ekspertnom panelu prioritetne teme ovog zasjedanja.
8. Posebna izvjestiteljica posjetila je dvije države tijekom 2022., boravila je u Turskoj od 18. do 27. srpnja⁵ i u Libiji od 14. do 21. prosinca 2022⁶. U 2023., posjetila je Poljsku od 27. veljače do 9. ožujka.

III. Definicija i korištenje pseudo koncepta “otudjenje od roditelja”

9. Ne postoji općeprihvaćeno kliničko ili znanstveno definiranje pojma “otudjenje od roditelja”. Općenito govoreći, otudjenje od roditelja razumije se kao namjerno ili nenamjerno postupanje koje dovodi do neželjene odbojnosti djeteta prema jednom roditelju, najčešće ocu.⁷
10. Pseudo koncept otudjenje od roditelja skovao je Richard Gardner, psiholog koji je tvrdio da djeca koja govore o seksualnom zlostavljanju tijekom visoko konfliktnih razvoda pate od «sindroma otudjenja od roditelja» koje uzrokuju majke navodeći djecu da povjeruju da su ih zlostavljali očevi i da bi protiv njih podizali optužbe za zlostavljanje.⁸ On je preporučio drakonske korake koje treba poduzeti u slučaju pojave ovog sindroma, uključujući potpuno odvajanje djeteta od majke da bi se “deprogramiralo” dijete.⁹ Tvrdilo se da što je veće odbijanje djece za uspostavom veze s očevima, to je jasniji dokaz o postojanju sindroma otudjenja.
11. Gardnerova teorija doživjela je kritike zbog izostanka empirijskog utemeljenja, zbog problematične tvrdnje o seksualnom zlostavljanju i svrstavanja tvrdnji o zlostavljanju u lažno oruđe za otudjenje, što je, u nekim slučajevima, navodilo stručnjake i sudove da odustanu od utvrđivanja da li se zlostavljanje uistinu dogodilo.¹⁰ Teoriju su odbacila liječnička, psihijatrijska i psihološka udruženja, a 2020. ju je Svjetska zdravstvena organizacija izbacila iz Međunarodne klasifikacije bolesti. Ipak, ona se znatno udomaćila na obiteljskim sudovima i široko je korištena za negiranje postojanja opravdanih optužbi za obiteljsko i seksualno zlostavljanje od strane očeva diljem svijeta.¹¹

IV. Otudjenje od roditelja i njegova veza s obiteljskim nasiljem

A. Razumijevanje otudjenja od roditelja kao nastavka obiteljskog nasilja

⁵ A/HRC/53/36/Add.1.

⁶ A/HRC/53/36/Add.2.

⁷ A. Barnett, “A genealogy of hostility: parental alienation in England and Wales”, *Journal of Social Welfare and Family Law*, vol. 42, No. 1 (2020), pp. 18–29.

⁸ Richard A. Gardner, *The Parental Alienation Syndrome: A Guide for Mental Health and Legal Professionals* (Creative Therapeutics, Cresskill, New Jersey, 1992) and *True and False Accusations of Child Sex Abuse* (Creative Therapeutics, Cresskill, New Jersey, 1992).

⁹ Richard A. Gardner, *The Parental Alienation Syndrome and the Differentiation between Fabricated and Genuine Sexual Abuse* (Creative Therapeutics, Cresskill, New Jersey, 1987), pp. 225–230 and pp. 240–242.

¹⁰ Joan S. Meier, “U.S. child custody outcomes in cases involving parental alienation and abuse allegations: what do the data show?”, *Journal of Social Welfare and Family Law*, vol. 42, No. 1 (2020), pp. 92–105.

¹¹ *Ibid.*; see also Linda C. Neilson, *Parental Alienation Empirical Analysis: Child Best Interests or Parental*

12. Obiteljsko nasilje jedna je od najozbiljnijih i najraširenijih povreda ljudskih prava koja posebno pogađa žene i djevojčice. Iako i muškarci mogu postati žrtve obiteljskog nasilja, žene su u daleko većem riziku, s drugačijom dinamikom zlostavljanja u odnosu na muškarce.¹² S obzirom na prevalenciju obiteljskog nasilja u intimnim vezama,¹³ odlazak od nasilnika može predstavljati izuzetno opasno razdoblje za žrtvu.¹⁴ Optužbe za obiteljsko nasilje nerijetko ne dobivaju ozbiljan pristup na sudovima¹⁵, već često vode do problematičnih pretpostavki da, na primjer, nanose malo štete majci ili djetetu a usto da prestaju trenutkom razdvajanja¹⁶. Posljedice obiteljskog nasilja i njihov utjecaj na djecu krivo se razumiju i bivaju podcijenjene od strane sudaca¹⁷ koji često daju prioritet i odobravaju kontakte s očevima. Takvim postupanjem suci iznevjeruju svoju dužnost da zaštite djecu od zlostavljanja,¹⁸ dajući nasilnim očevima pristup djeci bez nadzora, čak i u slučajevima kad je je sud utvrdio da se fizičko i/ili seksualno nasilje dogodilo.¹⁹
13. Kad sudovi utvrde da se nasilje uistinu dogodilo, mogu ga razumjeti kao dio prošlosti, pretpostavljajući da se više neće dogoditi.²⁰ Istraživanje²¹ i dobivene predstavke pokazuju kako počinitelji obiteljskog nasilja mogu zloupotrijebiti postupke u obiteljskom zakonodavstvu kako bi nastavili zlostavljati svoje žrtve,²² što vodi u sekundarnu viktimizaciju. U tom kontekstu, otuđenje od roditelja može se iskoristiti kao korisna taktika. Empirijsko istraživanje slučajeva otuđenja od roditelja u Kanadi, provedeno 2018., utvrdilo je da su od 357 slučajeva, u njih 41,5 posto bile uključene tvrdnje o obiteljskom nasilju ili nasilju nad djecom, a istovremeno je među njima 76,8 posto sadržavalo tužbe navodnih počinitelja za otuđenje od roditelja.²³ U drugoj studiji, otuđenje od roditelja navodi se u svih 20 analiziranih slučajeva u kontekstu prisilne kontrole i seksualnog zlostavljanja djeteta, a čak i kad termin nije izravno korišten, njegove temeljne ideje su juoš uvijek prisutne.²⁴

¹² Marianne Hester, "Who does what to whom? gender and domestic violence perpetrators in English police records", *European Journal of Criminology*, vol. 10, No. 5 (2013), pp. 623–663.

¹³ According to global estimates by the United Nations Office on Drugs and Crime, more than half of homicides of women and girls in 2021 were committed by intimate partners or family members. ¹⁴ Lynne Harne, *Violent Fathering and the Risks to Children: The Need for Change*, (Bristol University Press, Policy Press, 2011). See also submission by Patricia Fernández.

¹⁵ Linda C. Neilson, *Spousal abuse, children and the legal system*, final report for the Canadian Bar Association (Law for the Futures Fund, University of New Brunswick, 2001).

¹⁶ Susan B. Boyd and Ruben Lindy, "Violence against women and the B.C. Family Law Act: early jurisprudence", *Canadian Family Law Quarterly*, vol. 35, No. 2 (2016), pp. 136–137. See also submission by NANE Women's Rights Association.

¹⁷ Donna Martinson and Margaret Jackson, "Family violence and evolving judicial roles: judges as equality guardians in family law cases", *Canadian Journal of Family Law*, vol. 30, No. 1 (2017), p. ¹⁸ Adrienne Barnett, "Contact at all costs? Domestic violence and children's welfare", *Child and Family Law Quarterly* Vol 26 (214), pp 439-462; see also Y. Birchall and S. Choudhry, *What About My Right Not to Be Abused*

¹⁹ Yvonne Woodhead and others, "Family court judges' decisions regarding post-separation care arrangements for young children", *Psychiatry, Psychology, and Law*, vol. 22, No. 4 (2015), p. 52.

²⁰ Susan B. Boyd and Ruben Lindy, "Violence against women and the B.C. Family Law Act" ²¹ Daniel George

Saunders and Katherine H. Oglesby, "No way to turn: Traps encountered by many battered women with negative child custody experiences", *Journal of Child Custody*, vol. 13, No. 2–3 (2016), pp. 154–177; Lynne Harne, *Violent Fathering and the Risks to Children*.

²² Podnesak Backbone Collective.

²³ Linda C. Neilson, *Spousal abuse, children and the legal system*

²⁴ Pierre-Guillaume-Prigent and Gwénola Sueur, «À qui profite la pseudo-théorie de l'aliénation parentale?», *Délibérée*, vol. 9 (2020), pp. 57–62.

GE.23-06229 4
A/HRC/53/36

14. Korištenje pojma otuđenje od roditelja izuzetno je rodno obilježeno²⁵ i često se koristi protiv majki.²⁶ Istraživanje provedeno u Brazilu pokazuje da su žene bile optužene za otuđenje od roditelja u 66 posto slučajeva, nasuprot 17 posto slučajeva u kojima su bili optuženi muškarci. Isto tako, u više slučajeva utvrđena je neutemeljenost optužbi muškaraca nego žena.²⁷ U Italiji se ova optužba također u velikoj većini koristila protiv majki.²⁸
15. Uobičajeno kod rodnog korištenja pojma otuđenja od roditelja je da partneri, sudovi i vještaci opisuju majke kao osvetoljubive i prijetvorne.²⁹ Majke koje se protive susretima ili traže ograničavanje kontakata ili iskazuju zabrinutost, naveliko vještaci karakteriziraju kao zlobne ili destruktivne,³⁰ što je prevladavajući obrazac okrivljavanja majki.³¹
16. Optužbe da majke otuđuju djecu od očeva često se koriste kako bi se dokazalo da dodjeljivanje skrbništva majci nije u najboljem interesu djeteta jer se majka neće truditi osigurati kontakte s ocem djeteta.³² Kako se navodi u brojnim podnescima,³³ obiteljsko nasilje i otuđenje od roditelja često se zamagljuju u obiteljskom zakonodavstvu i to na štetu žrtava nasilja. Zaštitničke majke stavlja se u nezavidan položaj jer, kad one inzistiraju na podastiranju dokaza o obiteljskom nasilju i zlostavljanju djeteta, njihovi se napori mogu doživjeti kao pokušaj otuđenja od drugog roditelja, što pak dovodi do gubitka prava na primarno skrbništvo ili gubitka kontakata s njihovom djecom.³⁴
17. Korištenje otuđenja od roditelja ima tendenciju da postane samodostatno proročanstvo. Čim su roditelji ocijenjeni kao „otuđitelji“, „nezasitni“, „nesuradljivi“, na njihove se postupke ili pasivnost gleda s podozrenjem i predrasudom.³⁵ Posljedica je da tvrdnje o obiteljskom nasilju ostaju po strani, zanemarene i nevrjedne pažnje.³⁶ Time se obiteljsko nasilje svodi na manji sukob, a stigmatizira i patologizira žene i djecu.³⁷
18. Posljedice ovakvih predrasudama opterećenih odluka o skrbništvu mogu biti katastrofalne, mogu rezultirati specifičnim incidentima kad su omogućeni kontakti s ocem koji ima nasilničku prošlost,³⁸ mogu završiti smrću djece i žena ili djecu staviti izravno pred nišan.³⁹

²⁵ E. Sheehy and S.B. Boyd, "Penalizing women's fear: intimate partner violence and parental alienation in Canadian child custody cases", *Journal of Social Welfare and Family Law*, vol. 42, No.1 (2020), pp. 80–91. See also submissions by Australia's National Research Organization for Women's Safety and National Association of Women and the Law.

²⁶ Podnesak Differenza Donna

²⁷ Paula Inez Cunha Gomide and others, "Analysis of the psychometric properties of a parental alienation scale", *Paidéia*, vol. 26, No. 65 (2016), pp. 291–298.

²⁸ Podnesak Differenza Donna

²⁹ Adrienne Barnett, "Greater than the mere sum of its parts: Coercive control and the question of proof", *Child and Family Law Quarterly*, vol. 29, No. 4 (2017), pp. 379–400.

³⁰ See J. Birchall and S. Choudhry, *What About My Right Not to Be Abused*; see also A. Barnett, "Contact at all costs? (2014) and "Greater than the mere sum of its parts" (2017).

³¹ Patrizia Romito, *A Deafening Silence: Hidden Violence against Women and Children* (Bristol, Bristol

University Press, 2008).

³² Joint statement by the Platform of Independent Expert Mechanisms

³³ Podnesak Victims' Commissioner of the Greater London Authority and the SHERA Research Group.

³⁴ Linda C. Neilson, Parental Alienation Empirical Analysis

³⁵ Briony Palmer, "Have we created a monster? Intractable contact disputes and parental alienation in context", Family Law Week, Association for Shared Parenting (2017).

³⁶ Zoe Rathus, "A history of the use of the pseudo-concept of parental alienation in the Australian family law system: contradictions, collisions and their consequences", Journal of Social Welfare and Family Law, vol. 42, No. 1 (2020), pp. 5–17.

³⁷ P-G. Prigent and G. Sueur «À qui profite la pseudo-théorie de l'aliénation parentale?».

³⁸ Podnesak Mamy Mówią DOŚĆ and Women's Aid Federation of England.

³⁹ Podnesak Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı.

GE.23-06229 5
A/HRC/53/36

U nekim slučajevima, žene su bile osuđene na zatvorsku kaznu zbog kršenja skrbničkih prava a zabrane prilaska bile su ukinute.⁴⁰

19. Otuđenje od roditelja može imati značajan utjecaj na ishode sporova o skrbništvu. U Sjedinjenim Američkim Državama podaci pokazuju da se znatno razlikuju ishodi za žene i muškarce u slučajevima gubitka skrbništva ovisno o tome koji roditelj navodi otuđenje. Kada je otac tvrdio da je majka odgovorna za otuđenje, u 44 posto slučajeva pravo na skrbništvo majci je ukinuto. Kad je situacija obrnuta, majkama je dodijeljeno skrbništvo samo u 28 posto slučajeva. Znači, kad se uvede priča o otuđenju od roditelja, majke dvostruko više puta gube pravo na skrbništvo u odnosu na očeve. Brojkama izraženo, to dovodi do toga da se godišnje približno 58 000 djece u SAD-u smješta u opasno kućno okruženje.⁴¹ U Novom Zelandu je istraživanje pokazalo da od 55 do 62 posto majki biva optuženo za otuđenje od roditelja, uz odvrćanje pozornosti sudova na prethodne legitimne optužbe za zlostavljanje.⁴²

B. Taktike za neuvažavanje tvrdnji o obiteljskom nasilju

20. Brojni su načini na koje se tvrdnje o obiteljskom nasilju potiskuju i obezvređuju pozivanjem na otuđenje od roditelja:
- a) Ignoriranjem povijesti obiteljskog nasilja protiv majki i djece u odlukama o skrbništvu i prava na susrete, kakvo nalazimo u Danskoj⁴³, Italiji⁴⁴ i Ukrajini.⁴⁵ U Italiji je utvrđena nevidljivost rodno uvjetovanog nasilja i nasilja u obitelji u građanskim parnicama,⁴⁶ a izvješće iz 2022. pokazalo je da u 96 posto razvoda u kojima je uključeno obiteljsko nasilje, sudovi uopće nisu to uzeli u obzir kao relevantno prilikom utvrđivanja prava na skrbništvo nad djetetom.⁴⁷ U nekim državama, recimo Mađarskoj, izuzimanje obiteljskog nasilja omogućeno je činjenicom da ne postoji nikakva zakonska obaveza da sudovi istražuju povijest nasilja.⁴⁸
  - b) Napori da se istraži obiteljsko nasilje ne poduzimaju se aktivno. Parlamentarna istražna komisija u Brazilu je 2017. utvrdila korelaciju između obiteljskog nasilja, seksualnog zlostavljanja i otuđenja od roditelja. Međutim, odvjetnici i stručnjaci koji zagovaraju otuđenje od roditelja lobirali su da se osiguraju da se ne donesu mjere kojima bi se zaštitilo žrtve;
  - c) Unatoč postojanju povijesti obiteljskog nasilja, sudovi su uveli pseudo koncept otuđenja od roditelja ili okrivljavanja majki zbog namjernog izoliranja djece od očeva, čak i onda kad je sigurnost majke i djeteta bila dovedena u pitanje. Takvi se slučajevi navode u predstavkama koje su zaprimljene iz Irske,⁴⁹ Izraela,⁵⁰ Turske⁵¹ i Ukrajine;⁵²

⁴⁰ Podnesak Líf án ofbeldis.

⁴¹ Joan S. Meier and Sean Dickson, "Mapping gender: Shedding empirical light on family courts' treatment of cases involving abuse and alienation", *Minnesota Journal of Law & Inequality*, vol. 35, No. 2 (2017), pp. 311–334.

⁴² Podnesak Backbone Collective.

⁴³ Podnesak Landsorganisation af Kvindekrisecentre.

⁴⁴ Podnesak Donne in Rete contro la violenza and Pangea Foundation Onlus.

⁴⁵ Podnesak Centre Women's Perspectives.

⁴⁶ Senate of Italy, Parliamentary Commission (Doc. XXII-BIS, n. 4).

⁴⁷ Ibid. (Doc. XXII-BIS, n. 10).

⁴⁸ Podnesak NANE Women's Rights Association.

⁴⁹ Podnesak Women's Aid Ireland.

⁵⁰ Podnesak Rackman Centre for the Advancement of the Status of Women.

⁵¹ Podnesak Cemre Topal.

⁵² Podnesak Centre Women's Perspectives and the Human Rights in Democracy Centre.

GE.23-06229 6
A/HRC/53/36

d) Prema predstavkama iz Japana, čak i u slučajevima kad su potvrđene tvrdnje o postojanju obiteljskog nasilja, majke su optuživane za sebičnjaštvo zbog odbijanja da ostanu trpjeti nasilje, zbog nespremnosti na žrtvovanje sebe za dobrobit svoje djece.⁵³

21. Ignoriranjem ili podcjenjivanjem postojanja obiteljskog nasilja, sudovi propuštaju navesti ovaj problem u svojim odlukama, čime predstavljaju obiteljsko nasilje kao iznimku a ne normu kojom se treba rukovoditi u slučajevima otuđenja od roditelja.

V. Utjecaj otuđenja od roditelja na najbolji interes djeteta

22. U kontekstu obiteljskog nasilja, obaveza je slušati i odgovoriti na djetetove iskaze o nasilju. Treba procijeniti ta iskustva, osiguravajući pritom da odluke budu zasnovane na ozbiljnom uvidu, a sigurnost i dobrobit djeteta istaknuti.⁵⁴ Međutim, istraživanje pokazuje da se stavovi djeteta selektivno uključuju, ovisno o tome jesu li ili nisu u suglasju s prevladavajućim trendom zalaganja za ravnopravno roditeljstvo, odnosno za susrete djeteta s oba roditelja⁵⁵ kao što je to slučaj u Hrvatskoj.⁵⁶

23. Kada se odluke o skrbi donose u korist roditelja koji tvrdi da je žrtva otuđenja bez da se ozbiljno uzmu u obzir djetetovi stavovi, djetetova je otpornost poljuljana i ono nastavlja biti izloženo zlostavljanju. To može ugroziti i dotad stabilan i siguran odnos s nenasilnim primarnim skrbnikom.⁵⁷ Podnesci iz Australije,⁵⁸ Austrije,⁵⁹ Brazila,⁶⁰ Kolumbije,⁶¹ Njemačke⁶² i Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske⁶³ opisuju slučajeve u kojima su djeca oduzeta primarnom skrbniku i prisiljena da žive s nasilnim roditeljem kojeg odbijaju. Dodatno, u podnescima se ističe kako policijske snage za zaštitu djece traže pristup i naloge u slučajevima kad je dijete posve jasno iskazalo da ne želi susrete,⁶⁴ čime se traumatizira i dijete i majku.⁶⁵

24. Neke su zemlje uspostavile dobre prakse usredotočene na sudjelovanje djeteta i procjenu njegova najboljeg interesa. Naprimjer, Komisija za obiteljsko nasilje Engleske i Walesa razvila je model pristupa djetetu koje dvoji ili odbija ostvarivanje kontakta s nasilnim roditeljem kroz prizmu razumijevanja traume, znajući da je okrivljavanje drugog roditelja za takav stav djeteta mogući nastavak prisilne kontrole.⁶⁶ U Škotskoj, Povjerenik za dječja prava u slučajevima obiteljskog nasilja bavi se djecom koja su doživjela obiteljsko nasilje pa njihova

⁵³ Podnesak Minato Sogo Law Office, Japan.

⁵⁴ Gillian S. MacDonald, "Hearing children's voices? Including children's perspectives on their experiences of domestic violence in welfare reports prepared for the English courts in private family law proceedings", *Child Abuse and Neglect*, vol. 65 (2017), pp. 1–13.

⁵⁵ Louise Caffrey, "Hearing the 'voice of the child'? The role of child contact centres in the family justice system", *Child and Family Law Quarterly*, vol. 25, No. 4 (2013), pp. 357–379; G.S. Macdonald, "Hearing children's voices?"

⁵⁶ Podnesak Autonomne ženske kuće Zagreb.

⁵⁷ Sandra A. Graham-Bermann and others, "Factors discriminating among profiles of resilience and psychopathology in children exposed to intimate partner violence", *Child Abuse and Neglect*, vol. 33, No. 9 (2009), pp. 648–660.

⁵⁸ Podnesak Women in Hiding.

⁵⁹ Podnesak Suzanne Wunderer.

⁶⁰ Podnesak SHERA Research Group and Paola Matosi.

⁶¹ Podnesak Diana Rodríguez and the Ministry of Justice.

⁶² Podnesak Association of Single Mothers and Fathers.

⁶³ Podnesak Domestic Abuse Commissioner for England and Wales.

⁶⁴ Podnesak Diana Rodríguez, the Ministry of Justice; Now and others; Federation of Mother and Child Homes and Shelters; and Association to Assist Women and Mothers; Diotima Centre.

⁶⁵ Podnesak Domestic Abuse Commissioner for England and Wales.

⁶⁶ Ibid.

GE.23-06229 7
A/HRC/53/36

iskustva unosi izravno u sudske procese u kojima se raspravlja o skrbništvu i to bez ikakvog naloga suda.⁶⁷

25. U Meksiku je Ustavni sud zaustavio dva pokušaja unosa specifične odredbe kojom se prepoznaje postojanje otuđenja od roditelja i zbog koje bi se moglo oduzeti skrbničko pravo roditelju kojega se optužuje za otuđenje te povrijediti pravo djeteta u postupcima vezanim za skrbništvo. U prvom slučaju, 2016. u državi Oaxaca, utvrđena je djelomična neustavnost postupka zbog povrede principa progresivne autonomije djeteta i prava da se čuje glas maloljetnika u sudskim procesima.⁶⁸ U drugom, država Baja Kalifornija, 2017. sličan je slučaj proglašen neustavnim jer bi suspenzijom ili gubitkom skrbništva zbog optužbe za otuđivanje od drugog roditelja bilo protiv najboljeg interesa djeteta. Ustavni je sud istaknuo kako gubitak roditeljskog prava nije bila adekvatna mjera kojom se štiti pravo maloljetnika, već bi najvjerojatnije proizvela nepravedne i štetne učinke na njihovo pravo na zdrav razvoj i održavanje primjerenog odnosa s oba roditelja. Sud je također prepoznao da bi promjena okruženja u kojem su do tada živjela djeca najvjerojatnije proizvelo negativne učinke i dovelo do reviktimizacije djeteta.⁶⁹

VI. Relevantni međunarodni i regionalni standardi i praksa

A. Zakonski standardi za utvrđivanje skrbništva, uključujući primjenu otuđenja od roditelja

26. Odbor za eliminaciju diskriminacije protiv žena primjećuje da se stereotipno shvaćanje uloge žena i muškaraca manifestira kao rodno stereotipiziranje i predrasude u sudskim procesima, što dovodi do uskrate pravičnosti prema ženama i drugim žrtvama nasilja.⁷⁰ Odbor je 2014., u svojoj odluci o slučaju Gonzales Carreno vs. Španjolska, pozvao države da se na odgovarajući način postave i djeluju prema stereo tipiziranju rodnih uloga. Preporučio je da se povijest obiteljskog nasilja mora uzeti u obzir kad se dogovaraju susreti s nasilnim roditeljem kako bi se osiguralo da žene ili djeca ne budu dovedena u opasnost.⁷¹
27. Propust da se intimno partnersko nasilje i nasilje prema djeci razmatra u postupcima o skrbništvu i susretima predstavlja kršenje prava djeteta i princip rukovođenja najboljim

interesom djeteta. Članak 12. Konvencije o pravima djeteta nalaže da države potpisnice osiguraju djeci koja mogu sama izraziti vlastito mišljenje slobodno iskazivanje stavova u svim slučajevima koji ih se tiču te da se iskazanim stavovima moraju pokloniti dužna pažnja i značaj, sukladno djetetovoj dobi i zrelosti. U njemu također stoji da se djeci mora pružiti prilika da budu saslušana, bilo izravno ili preko predstavnika odgovarajućeg tijela, u svakom sudskom ili upravnom postupku koji utječe na njihov život. Članak 19. govori o pravu na zaštitu od svih oblika tjelesnog ili psihičkog nasilja, povreda ili zlostavljanja, zanemarivanja ili zapuštanja, zlostavljanja ili iskorištavanja, uključujući spolno zlostavljanje, dok o njemu brine roditelj, zakonski skrbnik ili neka druga osoba kojoj je skrb povjerena.

28. Regionalni ugovori vezani uz ljudska prava također se bave pitanjima roditeljskog skrbništva u odnosu na nasilje protiv žena i djece. Članci 31. i 45. Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji zahtijevaju od sudske vlasti da ne donosi odluke o susretima bez razmatranja i uzimanja u obzir slučajeva nasilja prema nenasilnom roditelju i djetetu te propišu „učinkovite, razmjerne i odvraćajuće“ sankcije. U svojim dosadašnjim promatračkim aktivnostima Ekspertna skupina za akciju protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji istaknula je snagu i slabosti država potpisnica u provedbi ova

⁶⁷ Podnesak Martha Scott.

⁶⁸ Government of the State of Oaxaca, Mexico (Official Journal of the Federation).

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ See CEDAW/C/GC/33.

⁷¹ See CEDAW/C/58/D/47/2012.

GE.23-06229 8
A/HRC/53/36

dva članka Konvencije s obzirom na žrtve nasilja, uključujući i široko rasprostranjeno korištenje termina otuđenje od roditelja kao sredstva minimiziranja dokaza o obiteljskom nasilju.⁷² U svom trećem općem izvješću,⁷³ GREVIO je identificirao 12 nužnih, međusobno ispreplićućih aktivnosti, uključujući potrebu za „osiguravanjem informiranja relevantnih profesionalaca o nepostojanju znanstvenog utemeljenja za 'sindrom roditeljskog otuđenja' i uvođenje roditeljskog otuđenja u kontekst obiteljskog nasilja protiv žena“. Skupina je podnijela pisano mišljenje Europskom sudu za ljudska prava u vezi sa slučajem Kurt v. Austrija⁷⁴ u kojem se radilo o ubojstvu osmogodišnjeg dječaka od strane oca, a majka je prethodno upozoravala na proživljeno obiteljsko nasilje.

29. Europska Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda prepoznaje obiteljsko nasilje i uključuje ga u članke 2.,3., 8. i 14.⁷⁵ pa se etiketiranje majki kao „ne suradljivih roditelja“ ili optuživanje za otmicu djeteta kada odbijaju dopustiti susrete djece s ocem koji je bio nasilan smatra kršenjem prava na obitelj (prema članku 8.).⁷⁶
30. Članak 7. Konvencije o prevenciji, sankcioniranju i suzbijanju nasilja protiv žena (Inter American Convention on the Prevention, Punishment and Eradication of Violence against Women, poznatija kao Belém do Pará konvencija) obavezuje države potpisnice da „osude sve oblike nasilja protiv žena i poduzmu, bez odgode i svim raspoloživim sredstvima, mjere kojima će prevenirati, sankcionirati i suzbijati takvo nasilje“, te da će „s dužnom pažnjom sprječavati, istraživati i kažnjavati nasilje protiv žena“.
31. Konačno, Protokol o pravima žena Afrike (Maputo Protocol) afričke Povelje o ljudskim pravima i pravima naroda, izravno u članku 7. ističe kako će „u slučaju razdvajanja, razvoda ili poništenja braka, žene i muškarci imati jednaka prava i obaveze prema svojoj djeci, ali će u svakom slučaju najbolji interes djeteta biti od najveće važnosti“.

B. Uključivanje mehanizama zaštite ljudskih prava u prevenciju nasilja protiv žena i djece u kontekstu skrbnništva

32. Nekoliko međunarodnih i regionalnih mehanizama prepoznaje važnost razmatranja povijesti i učestalosti obiteljskog nasilja pri donošenju odluka o skrbništvu, kao i moguću uporabu roditeljskog otuđenja kao produžetak obiteljskog nasilja. Nekoliko međunarodnih i regionalnih mehanizama prepoznaje važnost uzimanja u obzir reakcije Odbora za eliminaciju diskriminacije protiv žena koji poziva na odgovornost države tražeći da uzmu u obzir „specifične potrebe žena i djece pri određivanju skrbnništva u slučajevima kad je bilo prisutno rodno uvjetovano nasilje u obitelji“⁷⁷ donošenjem mjera kojima se utvrđuje sustavna „uključenost razmatranja postojanja obiteljskog nasilja pri donošenju odluka o skrbništvu“.⁷⁸ Štoviše, Odbor primjećuje da „prava ili zahtjevi dokazanih ili osumnjičenih nasilnika tokom ili nakon sudskih postupaka...moraju biti utvrđena u svjetlu ljudskog prava na život i fizički, seksualni i psihički integritet žena i djece te rukovođena najboljim interesom djeteta“.⁷⁹

⁷² Council of Europe, third general report on the activities of the Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence (2022), available at <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/-/3rd-general-report-on-grevio-s-activities#>.

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Application No. 62903/15.

⁷⁵ See *Opuz v. Turkey*, Application No. 33401/02, 9 June 2009; *Talpis v. Italy*, Application No. 41237/14, 2 March 2017; *Kurt v. Austria*, Application No. 62903/15, 15 June 2021; and *Landi v. Italy*, Application No. 10929/19, 7 April 2022.

⁷⁶ See *I.M. and Others v. Italy*, Application No. 25426/20, 10 November 2022; and *Bevaquca v. Bulgaria*, Application No. 71127/01, 12 June 2008.

⁷⁷ CEDAW/C/CRI/CO/7, para. 43 (a).

⁷⁸ CEDAW/C/FIN/CO/7, para. 39 (c).

⁷⁹ CEDAW/C/GC/35, para. 31(ii).

GE.23-06229 9
A/HRC/53/36

33. S obzirom na pseudo koncept roditeljskog otuđenja, Odbor je donio niz zaključaka kojima upućuje države da odbace korištenje otuđenja od roditelja u sudskim procesima i uvedu obaveznu edukaciju o obiteljskom nasilju, uključujući njegov utjecaj na djecu.⁸⁰ Odbor je iskazao zabrinutost negativnog utjecaja javnog zagovaranja udruga očeva i javnog diskursa o sindromu roditeljskog otuđenja u Kostariki te preporučio da država poduzme „sve nužne mjere kako bi se obeshrabilo korištenje sindroma roditeljskog otuđenja od strane stručnjaka i sudova u slučajevima određivanja skrbnništva“.⁸¹ Slične stavove Odbor je iskazao u slučaju Novog Zelanda⁸² i Italije.⁸³

34. Odbor za prava djeteta objavio je nekoliko općih komentara⁸⁴ važnih za sudske obiteljske postupke, naročito o pravu djeteta da bude saslušano, zaštićeno od nasilja i da na prvom mjestu uvijek bude njegov ili njezin najbolji interes. Među odlukama Odbora, jedna se tiče oca koji se žalio na Paragvaj tvrdeći da mu je uskraćeno pravo na susrete i raspored kontakata s kćerkom.⁸⁵ U nejedinstvenoj odluci Odbor je naglasio važnost izbjegavanja negativnih posljedica odbijanja jednog roditelja koji prijeći susrete djeteta s drugim roditeljem, opisujući situaciju kao „postupno otuđivanje“.⁸⁶ Neki su stručnjaci nazvali ovakvu uporabu dijagnostičkih naljepnica žalosnom, ističući kako bi Odbor trebao izbjegavati uvođenje presedana kojima se utire put daljnjim zlouporabama i krivim tumačenjima ponašanja roditelja u visoko kompleksnim sporovima.⁸⁷

35. Na sličan je način Odbor eksperata za praćenje Belém do Pará konvencije istaknuo obavezu

država da „poduzmu sve raspoložive mjere, uključujući zakonodavne, kojima će ukinuti ili izmijeniti postojeću legislativu i propise kako bi spriječili običajne ili zakonske prakse toleriranja nasilja protiv žena“, posebno u kontekstu uporabe kontroverznog pseudo koncepta otuđenja od roditelja protiv žena.⁸⁸ Odbor i Posebna izvjestiteljica 2022. su izravno zatražili od država potpisnica da zabrane uporabu termina „sindrom otuđenje od roditelja“ u sudskim postupcima kojim se majke i djecu stavlja u nepovoljan položaj,⁸⁹ dodajući kako se njime može koristiti za nastavljanje rodno uvjetovanog nasilja pa se države mogu optužiti za institucionalno nasilje.⁹⁰

C. Rodna perspektiva u primjeni Konvencije o građanskopravnim vidovima međunarodne otmice djece

36. Haška konvencija o građanskopravnim vidovima međunarodne otmice djece (1980.) pokriva međunarodnu otmicu djece počinjenu od strane jednog od roditelja i utvrđuje hitnu proceduru povrata djeteta koje je oteto iz uobičajenog boravišta jedne države potpisnice Konvencije i odvedeno na teritorij druge države potpisnice kako bi sud domicilne države mogao riješiti

⁸⁰ CEDAW/C/ESP/CO/7-8, paras. 38–39, CEDAW/C/RUS/CO/8, para. 46 (c), CEDAW/C/CAN/CO/89, para. 57, and CEDAW/C/SWE/10, para. 46 (a).

⁸¹ CEDAW/C/CRI/CO/7, para. 43 (b).

⁸² CEDAW/C/NZL/CO/8, para. 48 (d).

⁸³ CEDAW/C/ITA/CO/7, paras. 51–51 (a).

⁸⁴ CRC/C/GC/12, CRC/C/GC/13 and CRC/C/GC/14.

⁸⁵ CRC/C/83/D/30/2017.

⁸⁶ Ibid., para. 8.7.

⁸⁷ See, for example, opinion by N.E. Yaksic, Communication No. 30/2017 N.R. v. Paraguay, Leiden Children's Rights Observatory, University of Leiden.

⁸⁸ Joint statement of the Committee of Experts of the Follow-up Mechanism of the Belém do Pará Convention and the Special Rapporteur published on 12 August 2022, available at <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/women/sr/2022-08-15/CommuniqueParentalAlienation-EN.pdf>.

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Ibid.

GE.23-06229 10
A/HRC/53/36

spor oko skrbništva. Konvencija, međutim, ne spominje obiteljsko nasilje niti uključuje zaštitne mjere za zlostavljane majke.⁹¹ Posljedično, kad majke pobjegnu s djecom preko međunarodnih granica, one mogu biti izložene optužbi da su otmičarke.

37. Oko tri četvrtine svih slučajeva koji se vode prema Haškoj konvenciji optužuju majke kao otmičarke, iako ih većina bježi iz nasilja ili traži zaštitu svoje djece od nasilja.⁹² Članak 13. Konvencije propisuje da se povrat može odbiti ukoliko „postoji ozbiljna opasnost da bi povratak izložio dijete fizičkoj opasnosti ili psihičkoj traumi ili na drugi način doveo dijete u nepodnošljiv položaj“. Međutim, sudovi se ustežu prihvatiti izloženost obiteljskom nasilju kao valjan razlog za odbijanje vraćanja djeteta u drugu državu potpisnicu. U nekim slučajevima, sudovi su vratili djecu u zemlju prvobitnog boravišta čak i kad je utvrđeno da se događalo nasilje nad njima,⁹³ često time osuđujući žene i djecu na povratak u nasilno i za život opasno okruženje.⁹⁴ Dodatno je teško ženama migrantkinjama koje se žele vratiti obitelji u svoju domovinu a prethodno su optužene za otmicu.⁹⁵

38. Neki sudovi ipak uzimaju u obzir obiteljsko i partnersko nasilje kod primjene Haške konvencije. Prizivni sud u Novom Zelandu smatrao je da se dokazi o nasilju koje je proživjela majka mogu ocijeniti kao izuzetan rizik pa su odbili vratiti dijete u Australiju.⁹⁶

39. Pokušavajući ispraviti nedostatke Haške konvencije, australska je vlada usvojila zakon kojim se sudove obavezuje na razmatranje i uzimanje u obzir tvrdnji o proživljenom obiteljskom nasilju prije donošenja odluke i izdavanja naloga za povrat djeteta.⁹⁷

VII. Veza između otuđenja od roditelja i spolnog zlostavljanja

40. Veza između pozivanja na roditeljsko otuđenje i spolnog zlostavljanja vidljiva je od početka nastanka ovog pseudo koncepta i raširene pojavnosti seksualnog zlostavljanja u kontekstu obiteljskog nasilja. Iako je Gardner uočio značajan broj optužbi za spolno zlostavljanje djece u sporovima oko skrbništva, većinu je odbacio kao lažne, one koje koriste majke kako bi udaljile djecu od očeva.⁹⁸ Nazivanjem majki lažljivicama koje „emocionalno zlostavljaju“ svoju djecu, skreće se pozornost sudova s pitanja je li otac zlostavljač na optuživanje navodno lažljive majke ili djeteta.⁹⁹
41. O tome kako muškarci koriste sindrom roditeljskog otuđenja da bi otklonili optužbe za fizičko, seksualno ili emocionalno nasilje u pravosudnim postupcima govori se u podnescima Argentine, Bolivije, Brazila,¹⁰⁰ Kolumbije,¹⁰¹ Islanda,¹⁰² Meksika, Portorika i Urugvaja.¹⁰³

⁹¹ Adriana De Ruiter, “40 years of the Hague Convention on child abduction: legal and societal changes in the rights of a child”, European Parliament, November 2020.

⁹² Hague Conference on Private International Law, seventh meeting of the Special Commission on the Practical Operation of the 1980 Hague Child Abduction Convention and the 1996 Hague Child Protection Convention (October 2017).

⁹³ Confidential submission from France.

⁹⁴ Podnesak University College London.

⁹⁵ Confidential submission from France.

⁹⁶ Court of Appeal of New Zealand, *Lrr v. Col*, CA743/2018, [2020] NZCA 209.

⁹⁷ Government of Australia, “Ensuring family safety in Australian Hague Convention cases” (12 December 2022).

⁹⁸ R.A. Gardner, *The Parental Alienation Syndrome*.

⁹⁹ Joan S. Meier, “Getting real about abuse and alienation: A critique of Drozd and Olesen’s decision tree”, *Journal of Child Custody*, vol. 7, No. 4 (2010), pp. 228–229.

¹⁰⁰ Podnesak Cláudia Galiberne Ferreira.

¹⁰¹ Podnesak Diana Rodríguez and Alexandra Correa.

¹⁰² Podnesak Líf án ofbeldis.

¹⁰³ Podnesak Equality Now and others.

Podnesak iz Francuske¹⁰⁴ opisuje kako majke koje iznose otkrića o spolnom zlostavljanju, potkrijepljena pregledima psihologa, ipak bivaju odbijene a djeca predana na skrbništvo očevima koji su se pozvali na roditeljsko otuđenje.

42. Seksualni zlostavljači pozivaju se na roditeljsko otuđenje kako bi ograničili, spriječili ili delegitimirali napredak u povećanju zaštite prava djeteta žrtve.¹⁰⁵ U Brazilu¹⁰⁶ je priznavanje otuđenja od roditelja¹⁰⁷ i uvođenje kazni za osobe koje ga navodno koriste olakšalo njegovu korištenje kao obranu od optužbi za spolno zlostavljanje.

VIII. Nesrazmjerni utjecaj na žene pripadnice manjinskih skupina

43. Pripadnice manjinskih skupina suočavaju se s dodatnim zaprekama kod uvođenja koncepta roditeljskog otuđenja, posebno s obzirom na pristup pravosuđu i postojanje negativnih stereotipa.¹⁰⁸ U studiji Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske, Afro karipske žene ocijenile su suce kao nezainteresirane i pune predrasuda. Njih i žene iz Južne Azije prisiljavali su socijalni radnici koje je imenovao sud da pruže još jednu priliku svojim

muškarcima iako su oni bili opetovano nepouzđani i čak već osuđivani na zatvorske kazne za nasilje.¹⁰⁹ Većina žena govori o o osjećaju ponovnog zlostavljanja, „omalovažavanjem, podcjenjivanjem i ignoriranja ne slušanjem od strane 'profesionalaca'“.¹¹⁰

44. Prema zaprimljenim podnescima, u Italiji je sekundarna viktimizacija vidljivija kod žrtava trgovine ljudima i imigrantkinja.¹¹¹ Imigrantkinje se „često ocjenjuje kao loše majke, nesposobne da štite i brinu o svojoj djeci“ koju se zato često smješta u domove.¹¹² U Irskoj se imigrantkinje čiji partneri su porijeklom Irci suočavaju s nizom izazova.¹¹³ Dok se u Portugalu imigrantkinje ocrnjuje kao otuđiteljice od drugog roditelja, za obrazovane žene se vjeruje da se ne mogu uklopiti u uobičajenu sliku žrtve obiteljskog nasilja.¹¹⁴ U Austriji¹¹⁵ i Japanu,¹¹⁶ majke imigrantkinje u posebno su nepovoljnu položaju zbog jezičnih barijera i osjetljivog statusa. U Ujedinjenom Kraljevstvu množe se poteškoće ispreplitanjem pitanja rase, invaliditeta, migracijskog statusa, seksualnosti kada govorimo o teškoćama s kojim se suočavaju žene s iskustvom obiteljskog nasilja u slučajevima skrbnništva nad djetetom.¹¹⁷ Majke u strukturalno nepovoljnom položaju su u većoj vjerojatnosti da će im se djeca oduzeti ili se njihove roditeljske kompetencije strože suditi.¹¹⁸ U Novom Zelandu, Maorkinje će više prijavljivati uplitanje agencije za zaštitu djeteta u postupcima na obiteljskim sudovima nego

¹⁰⁴ Confidential submission from France.

¹⁰⁵ Podnesak Carlos Rozanski.

¹⁰⁶ Podnesak Cláudia Galiberne Ferreira.

¹⁰⁷ Law No.12.318 of 26 August 2010.

¹⁰⁸ Podnesak Women against Violence Europe.

¹⁰⁹ Ravi K. Thiara and Aisha K. Gill, Domestic Violence, Child Contact and Post-Separation Violence: Issues for South Asian and African-Caribbean Women and Children (London, National Society for the Prevention of Cruelty to Children, 2012).

¹¹⁰ Ibid.

¹¹¹ Podnesak Donne in Rete contro la violenza.

¹¹² Podnesak Pangea Foundation Onlus.

¹¹³ Podnesak SiSi.

¹¹⁴ Podnesak Dignidade and others.

¹¹⁵ Podnesak Suzanne Wunderer.

¹¹⁶ Podnesak Minato Sogo Law Office.

¹¹⁷ Podnesak Women's Aid Federation of England

¹¹⁸ Podnesak AVA (Against Violence and Abuse) and Women's Resource Centre.

žene koje nisu Maori.¹¹⁹ In addition, žene iz manjinskih zajednica iskusile su diskriminaciju i kombinaciju seksizma, rasizma i ableizma.¹²⁰

IX. Široka rasprostranjenost primjene otuđenja od roditelja u pravnim sustavima

45. Pseudo koncept otuđenje od roditelja i slični koncepti u širokoj su primjeni u raznim pravosuđima. U 2010., Brazil je usvojio Zakon br. 12.318, koji posebno definira otuđenje od roditelja (članak 2) i predviđa sankcije za djela smatrana da su otuđenje od roditelja (članak 6), a one idu od upozorenja otuđujućeg roditelja, preko povećavanja kontakta otuđenog roditelja s djetetom, do novčanog kažnjavanja otuđujućeg roditelja, mijenjanja skrbnništva i suspendiranja prava vlasti roditelja koji otuđuje.

46. Druga pravosuđa koriste inačice otuđenja od roditelja, poput „visoko konfliktnih sporova”,¹²¹ „roditeljskih manipulacija”¹²², „attachment intolerance”¹²³ ili „problem na relaciji roditelj dijete”¹²⁴. U SAD-u, korištenje otuđenja od roditelja a obiteljskim sudovima dobilo je dodatnu podršku kada je Dijagnostički i statistički priručnik mentalnih bolesti predstavio ili uveo dvije nove dijagnoze: „dijete pogođeno poremećajem roditeljskog odnosa” i „dječje psihološko zlostavljanje”, koje zagovornici otuđenja od roditelja koriste za identificiranje otuđenja.¹²⁵ Iako pojmovi otuđenje od roditelja i sindrom otuđenja od roditelja nisu više uvršteni u Dijagnostički i statistički priručnik, nekoliko autora priručnika pojašnjava da dijagnoza poremećaj roditeljskog odnosa obuhvaća niz ponašanja i ishoda otuđenja od roditelja.¹²⁶

47. U Portugalu,¹²⁷ visokokonfliktni razvodi navodno se tretiraju kao eufemizam za otuđenje od roditelja, a na Islandu je otušenje od roditelja sada zakonski definirano kao «uskraćivanje kontakata»,¹²⁸ Na Novom Zelandu koriste se različiti izrazi kao «strategija prihvatljivog poricanja» za učinkovito uvođenje pseudo koncepta otuđenja od roditelja, kao što je «oduprijeti se – odbiti», «uplitanje», podučavanje ili trovanje djeteta, čuvanje vratiju ili pretjerano zabrinuto majčinstvo.¹²⁹ U Italiji, otuđenje od roditelja je «zamijenjeno novim izrazima koji ponavljaju jednak pseudo koncept»,¹³⁰ unatoč činjenici da je Vrhovni sud doveo u pitanje valjanost tzv. koncepta otušenja od roditelja, a odbacili su ga Talijansko psihološko društvo i Ministarstvo zdravlja.¹³¹

¹¹⁹ Podnesak Auckland Coalition for the Safe of Women and Children.

¹²⁰ Podnesak Backbone Collective.

¹²¹ Podnesak Dignidade i drugi i SiSi

¹²² Podnesak portugalske Vlade

¹²³ Podnesak German Institute for Human Rights

¹²⁴ As outlined in American Psychiatric Association, Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (4th ed.); see also Morgan Shaw and Robert Geffner, “Alienation and reunification issues in family courts: Theory, research, and programs in child custody cases”, *Journal of Family Trauma, Child Custody and Child Development*, vol. 19, No. 3-4 (2012), pp. 203–213.

¹²⁵ William Bernet and others, “Parental alienation, DSM-5, and ICD-11”, *American Journal of Family Therapy*, vol. 38, No. 2 (2010), pp. 76–187.

¹²⁶ Ibid.

¹²⁷ Podnesak Dignidade and others.

¹²⁸ Podnesak Líf án ofbeldis.

¹²⁹ Podnesak Backbone Collective.

¹³⁰ Podnesak Fondazione Pangea Onlus.

¹³¹ CEDAW/C/ITA/7, paras. 51 and 52.

48. Do danas, postoji samo jedan primjer da je upotreba otuđenja od roditelja izričito zabranjena zakonom, konkretno u Španjolskoj, gdje je upotreba ovih pseudo koncepata zabranjena kao znanstvenim netemeljena¹³² i izrijeком nazvana «pseudo znanošću».¹³³ Usprkos ovoj zabrani i suprotno savjetima danim u zakonodavstvu i od Općeg sudbenog vijeća Španjolske,¹³⁴ otuđenje od roditelja korišteno je za opravdavanje odluka u slučajevima skrbništva.¹³⁵

49. Slična situacija postoji u Kolumbiji gdje je, unatoč savjetima koje je dalo Opće sudsko vijeće protiv korištenja otuđenja od roditelja u slučajevima koji uključuju rodno uvjetovano

nasilje,¹³⁶ Vrhovni sud pravde stvorio pravnu liniju u prilog ovoj teoriji, posebno u slučajevima u kojima su majke podnijele pritužbe u veza sa seksualnim zlostavljanjem djece, kako bi ih označili kao osobe s psihičkim problemima i/ili podnositeljicama lažnih optužbi. Otuđenje od roditelja također se koristilo da bi se utvrdilo da jedan roditelj, obično majka, kršipravo drugog roditelja na komunikaciju s djetetom, o čemu svjedoče slučajevi u Grčkoj¹³⁷, Italiji¹³⁸ i Španjolskoj.¹³⁹

50. Neki sustavi nameću dodatnu obvezu primarnim skrbnicima da omoguće kontakt. Njemačka je ugradila zakonsku pretpostavku da je kontakt između oba roditelja općenito u najboljem interesu djeteta, ali je dodala klauzulu o dobrom ponašanju prema kojoj se svaki roditelj mora suzdržavati od bilo kakvog čina koji narušava djetetov odnos s drugim roditeljem i mora također promicati pozitivan stav prema kontaktu.¹⁴⁰ Međutim, ova pretpostavka djeluje protiv žrtava obiteljskog nasilja u smislu da svaki nedostatak percipirane tolerancije privrženosti koji proizlazi iz nasilja može utjecati na dodjelu skrbništva. U Grčkoj je jedan roditelj dužan omogućiti i podupirati djetetovu redovitu komunikaciju s drugim roditeljem, što daje prednost komunikaciji nad sigurnošću, pri čemu se majke suočavaju s velikim novčanim kaznama i zatvorom ako to ne učine.¹⁴¹ Slične kazne navodno su izrečene u Hrvatskoj¹⁴², Islandu¹⁴³, Irskoj¹⁴⁴ i Španjolskoj.¹⁴⁵ U Engleskoj i Walesu uvedena je zakonska pretpostavka koja zahtjeva od sudova da smatraju da je uključenost oba roditelja nakon rastave u najboljem interesu djeteta.¹⁴⁶ Postoje dokazi da niži sudovi primjenjuju pristup u slučajevima obiteljskog nasilja kojim vrše pritisak na majke da pristanu na kontakt.¹⁴⁷
51. Neki pravni sustavi uključili su otuđenje od roditelja u praksu evaluatora koje financira država. Na primjer, u Engleskoj i Walesu Family Advisory Service za djecu i sudove koji daje neovisna izvješća o najboljem interesu djeteta obiteljskom sudu, koristi izraz „otuđujuća

¹³² Draft organic law for the protection of children and adolescents against violence (proyecto de ley orgánica de protección integral a la infancia y la adolescencia frente a la violencia).

¹³³ Podnesak Equality Now and others. The majority of the submissions for the report agreed with this assessment, however, a small minority did not, see submissions by: the Parental Alienation Study Group, the Global Action for Research Integrity in Parental Alienation, Stan Korosi (Dialogue-in-Growth), the International Council on Shared Parenting, We are Fathers, We are Parents Forum and Recover our Kids. ¹³⁴ Podnesak Cristina Fernández, Patricia Fernández and Bárbara San Pedro.

¹³⁵ AL ESP 3/2020.

¹³⁶ Podnesak Diana Rodríguez and the Minister of Justice of Colombia.

¹³⁷ Podnesak Diotima Centre

¹³⁸ Ann Lubrano Lavadera and others, “Parental alienation syndrome in Italian legal judgments: An exploratory study”, *International Journal of Law and Psychiatry*, vol. 35, No. 4 (2012), pp. 334–342. ¹³⁹ Glòria C. Vila, “Parental alienation syndrome in Spain: opposed by the Government but accepted in the Courts”, *Journal of Social Welfare and Family Law*, vol. 42, No. 1 (2019), pp. 45–55. ¹⁴⁰ Podnesak German Institute of Human Rights.

¹⁴¹ Podnesak Diotima Centre

¹⁴² Podnesak Autonomne ženske kuće Zagreb.

¹⁴³ Podnesak Líf án ofbeldis.

¹⁴⁴ Podnesak SiSi

¹⁴⁵ Confidential submission from Spain.

¹⁴⁶ See Children Act 1989, sect. 1 (2A).

¹⁴⁷ Felicity Kaganas, “Parental involvement: a discretionary presumption”, *Legal Studies*, vol. 38, No. 4 (2018), pp. 549–570.

ponašanja¹⁴⁸ za opisivanje «okolnosti u kojima postoji stalan obrazac negativnih stavova, uvjerenja i ponašanja jednog roditelja (ili skrbnika) koji imaju potencijal ili izraženu namjeru potkopati ili ometati djetetov odnos s drugim roditeljem. To je jedan od niza razloga zašto

dijete može odbiti ili se opirati provođenju vremena s jednim roditeljem nakon razvoda.¹⁴⁹

52. Druge su jurisdikcije opreznije reagirale na pokušaje da se pseudo koncept otuđenja od roditelja službeno ugradi u pravne sustave poduzimanjem dodatnih istraživanja o tom pitanju ili primjenom zakona o ljudskim pravima na njegovo usvajanje. Nakon intenzivne istrage, kanadski Odjel za pravosuđe zaključio je da korištenje etiketa i terminologije kao što je sindrom otuđenja od roditelja povećava uloge u sukobu između roditelja i obično ne uzima u obzir djetetove potrebe i želje. Odjel je također primijetio da su svi oni koji su bili uključeni u takve slučajeve nastojali objasniti sve što se događa u visokokonfliktnim razdvajanjima korištenjem tih etiketa.¹⁵⁰ Vlada Irske naručila je istraživanje o tome kako druge jurisdikcije pristupaju otuđenju od roditelja 2021. Godine i najavila je otvoreno savjetovanje o tome jesu li bile potrebne bilo kakve promjene zakonodavstva i -ili politike.¹⁵¹
53. Što se tiče dobre prakse u rješavanju negativnih posljedica takvih pristupa, Australija je najavila da će ukloniti pretpostavku jednake podijeljene roditeljske odgovornosti jer može dovesti do nepravednih ishoda i ugroziti sigurnost djece. Predloženi prijedlog zakona zamjenjuje prethodne testove testom koji se sastoji od šest čimbenika za utvrđivanje najboljeg interesa djeteta: promicanje sigurnosti djeteta i njegovatelja. Pogledi djeteta, potrebe djeteta, korist od održavanja odnosa sa svakim roditeljem i drugim značajnim osobama, tamo gdje je to sigurno, sposobnost svakog predloženog skrbnika da zadovolji djetetove potrebe, i bilo koji drugi relevantni čimbenici.¹⁵²
54. Nadalje, Vrhovni sud Italije naveo je da se isključivo skrbništvo nad maloljetnom osobom ne može temeljiti samo na dijagnozi sindroma otušenja od roditelja ili sindroma «zlonamjerne majke», te da suci moraju provjeriti utemeljenost, na znanstvenoj razini, svakog savjeta koji odstupa od službene medicinske znanosti.¹⁵³

X. Sistemska pitanja

A. Rodna neravnopravnost u zakonima i pravnim sustavima

55. Neki pravni sustavi nisu još uvijek otklonili rodnu neravnopravnost i diskriminaciju iz svojih zakona i politika. U Iraku, na primjer, ne postoji nikakva zakonska zaštita osoba izloženih obiteljskom nasilju, iako se o Zakonu protiv obiteljskog nasilja raspravlja od 2020. godine. U sporovima oko skrbništva, ukoliko majka priječi dijete da viđa oca, on može dići tužbu pa se trenutno izdaje nalog za ovrhu, što se neće dogoditi ako muškarac zabranjuje susrete s majkom.

¹⁴⁸ The first step in assessing the child's resistance or rejection of a parent is to consider whether domestic abuse or other forms of harmful parenting are factors.

¹⁴⁹ Children and Family Court Advisory and Support Service, "Alienating behaviours: What are alienating behaviours?", available at <https://www.cafcass.gov.uk/grown-ups/parents-and-carers/divorce-and-separation/what-to-expect-from-cafcass/alienating-behaviours/>.

¹⁵⁰ Government of Canada, "Managing Contact Difficulties: A Child-Centred Approach", modified on 22 December 2022, available at: https://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/fl-lf/famil/2003_5/p2.html. ¹⁵¹ Government of Ireland, "Open consultation on parental alienation", published on 27 May 2022, available at https://www.gov.ie/en/consultation/c7235-open-consultation-on-parental-alienation/?referrer=http://www.justice.ie/en/JELR/Pages/Parental_Alienation_Consultation. ¹⁵² Australian Government, "Consultation on Exposure Draft – Family Law Amendment Bill 2023".

¹⁵³ Supreme Court of Italy, 24 March 2022, Case No. 9691.

56. Nedostatak jasne zakonske definicije obiteljskog nasilja u nekim pravnim sustavima, kao što je to slučaj u Rusiji, predstavlja ozbiljan izazov.¹⁵⁴ Vlada je prestala raspravljati o tim nedostacima u obiteljskom zakonu ističući naprotiv važnost zaštite privatnosti doma i slobode da se djecu odgaja u skladu s obiteljskim vrijednostima, što posebno podržava Ruska pravoslavna crkva. Obiteljsko nasilje djelomično je de kriminalizirano 2017. godine i smatra se kaznenim djelom samo ako je žrtva morala biti hospitalizirana.
57. Države koje primjenjuju dvojni sustav obiteljskog prava mogu sustavno stavljati žene u nepovoljan položaj. Vjerski zakoni u nekim državama automatski dodjeljuju skrbništvo očevima, bez obzira na stvarne okolnosti.¹⁵⁵ Tamo gdje je ženama dodijeljeno skrbništvo, mogu ga odmah izgubiti preudajom, kršenjem društvenih normi ili zahtjevom za rastavom. U takvim slučajevima vjerski sudovi i njihove vođe imaju glavnu i zadnju riječ kod određivanja skrbništva. Premda mogu saslušati dijete, ne moraju uzeti u obzir djetetove iskaze i čak im smiju proturječiti. Unatoč izazovima u reformiranju obiteljskog zakona, temeljenog, barem djelomično, na vjerskim dogmama, u nekoliko su država učinjeni važni koraci. Dogodilo se to, recimo, u Egiptu, Jordanu i Palestini, podizanjem minimalne dobi za udaju na 18 godina i davanjem jednakih prava na skrbništvo oba roditelja.

B. Uloga evaluatora u obiteljskim sudovima

58. Otuđenje od roditelja i slični pseudo koncepti ugrađeni su u pravne sustave, uključujući evaluatore kojima je zadaća izvijestiti sud o najboljem interesu djeteta (psihijatri, psihoanalitičari, psiholozi, socijalni radnici). Koncept je unesen formalnim edukacijama, ovjeren profesionalnim mrežama, a odnedavno, i znanstvenim publikacijama. Njegova rasprostranjena primjena pogoršala je stanje zbog izostanka provođenja formalnih edukacija za pravosudne profesionalce o vezi tužbi za otuđenje od roditelja i dinamike obiteljskog nasilja.
59. Suočeni s neslaganjem roditelja, obiteljski sudovi često traže nezavisno mišljenje eksperata za djecu kako bi mogli donijeti konačnu odluku. Iako odluku na koncu donosi nadležni sudac, preporuke eksperata su moćne i, kako pokazuje praksa, često presudne. Prema podnescima iz Finske, najviše optužbi za otuđenje od roditelja podnose u svojim ocjenama socijalni radnici¹⁵⁶, dok u Italiji sudovi najčešće prihvaćaju mišljenje odabranog sudskog vještaka ili psihologa, bez kritičke procjene njihovih tvrdnji, što najčešće dovodi do odluke o zajedničkom skrbništvu iako je potvrđeno postojanje nasilja.¹⁵⁷
60. Javni službenici i institucije uključene u procjenu najboljeg interesa djeteta mogu biti educirani ili nagovarani od strane promotora pseudo koncepta otuđenja od roditelja.¹⁵⁸ Tako je u Poljskoj, na primjer, Odbor za zaštitu dječjih prava organizirao dvodnevnu edukaciju pod nazivom „Prepoznavanje i reagiranje na otuđenost djece i njihove obitelji“¹⁵⁹. U Irskoj su psiholozi i psihoterapeuti prošli edukaciju o tome kako treba pristupiti i postupati s djecom koja iskazuju otuđenost od jednog roditelja. U Brazilu, Nacionalno pravosudno vijeće nudi tečajeve o primjeni otuđenja od roditelja za sudove i ostale zainteresirane, a ponekad su ih, odlukom suda, dužne pohađati žene i majke.¹⁶⁰

¹⁵⁴ Podnesak Stichting Justice Initiative.

¹⁵⁵ Podnesak Action by Churches Together (ACT Alliance).

¹⁵⁶ Podnesak Federation of Mother and Child Homes and Shelters.

¹⁵⁷ Podnesak Donne in Rete contro la violenza.

¹⁵⁸ Podnesak Association PEND Slovenia and Mamy Mówią DOŚĆ.

¹⁵⁹ See: <https://www.familyseparationclinic.com/about-1/news-and-media/>.

¹⁶⁰ AL BRA 10/2022.

61. Neki se evaluatori otvoreno reklamiraju kao eksperti za otuđenje od roditelja pa ih se imenuje za procjenu u važnim slučajevima, iako ne postoji formalno priznavanje ovog pseudo koncepta u mnogim zakonodavstvima.¹⁶¹ Iskazana je i zabrinutost zbog dokaza koje podastiru nekvalificirani ili nepotvrđeni stručnjaci, od kojih neki „zloupotrebljavaju svoju poziciju zbog profita ili političke koristi“.¹⁶² Na primjer, izraelski građanski i rabinski sudovi angažiraju iste eksperte i kao dijagnostičare i kao terapeute, unatoč evidentnog sukoba interesa jer isti ekspert može biti motiviran mogućom materijalnom koristi - kad dijagnosticira otuđenje pa preporučuje dugoročnu terapiju.¹⁶³ Takvi stručnjaci podvrgavaju odrasle i djecu nasilnim, neprimjerenim i re-traumatizirajućim psihološkim postupcima uz negativan odnos prema žrtvama nasilja.¹⁶⁴ Njihove preporuke mogu biti u nesuglasju s najboljim interesom i pravima djeteta, pa znaju rezultirati prijenosom skrbičnog prava na „otuđenog“ roditelja¹⁶⁵, i “terapije ili kampove za ponovno povezivanje s otuđenim roditeljem“,¹⁶⁶ na koje se prisiljava djecu protiv njihove volje i onda zahtijeva da se oslobode utjecaja roditelja s kojim su inače najpovezanija.¹⁶⁷
62. Otuđenje od roditelja nedvojbeno je unosan poduhvat koji omogućava ekspertima honoriranje usluga u sudskim postupcima. Edukacije i konferencije, koje su se globalno proširile u posljednja dva desetljeća, osiguravaju drugi priljev prihoda.¹⁶⁸ Time se može objasniti odbijanje znanstvenih tekstova kojima se kritizira koncept otuđenja i dovodi u pitanje istraživanja u kojima se pokazuje veza između otuđenja i obiteljskog nasilja,¹⁶⁹ uključujući ona koja govore o tome kako postojanje obiteljskog nasilja povećava rizik pozivanja na otuđenje.¹⁷⁰ Znanstvenici su izrazili zabrinutost zbog razvoja situacije u kojoj ugledni znanstveni časopisi u polju psihologije objavljuju članke kojima se promovira „otuđujuća ponašanja“ bez primjene uobičajenih strogih znanstvenih provjera recenzije ili bez dopuštanja objave kritičkih odgovora autorima takvih studija.¹⁷¹
63. Kao odgovor na ovakvu situaciju, Vijeće za obiteljsko pravo Engleske i Walesa objavilo je, zajednički s Britanskim psihološkim društvom, naputak o angažiranju eksperata na obiteljskim sudovima, zahtijevajući da takvi eksperti prvo budu potvrđeni od strane dva

¹⁶¹ Podnesak Monash Gender and Family Violence Centre i Diferenza Donna

¹⁶² Podnesak Victims' Commissioner of the Greater London Authority, the SHERA Research Group, Protect Children Now and Women's Aid, Ireland.

¹⁶³ Podnesak Rackman Centre for the Advancement of the Status of Women.

¹⁶⁴ Podnesak Women's Aid Federation England; Diferenza Donna; NRP Network; Líf án ofbeldis; Women's Resource Centre; Protect Children Now and Minato Sogo Law Office.

¹⁶⁵ Stephanie Dallam and Joyanna Silberg, “Recommended treatments for ‘parental alienation syndrome’ may cause children foreseeable and lasting psychological harm”, *Journal of Child Custody*, vol. 13, No. 2-3 (2016), pp. 134–143.

¹⁶⁶ Suzanne Chester, “Reunification, alienation, or re-traumatization? Let's start listening to the child”, *Journal of Family Trauma, Child Custody & Child Development*, vol. 19, No. 3-4 (2022), pp. 359–382. ¹⁶⁷ Jean Mercer, “Are intensive parental alienation treatments effective and safe for children and adolescents?”, *Journal of Child Custody: Research, Issues and Practices*, vol. 16, No. 1 (2019), pp. 67–113; S. Dallam and J.L. Silberg, “Recommended treatments for ‘parental alienation syndrome’”.

¹⁶⁸ As examples of paid online training, see, inter alia: <https://parentalalienation.eu/training-for-professionals/>; <https://paawareness.co.uk/parental-alienation-online-training-courses/>; and <https://datalawonline.co.uk/cpd/courses/children-law/courses/parental-alienation-and-hostility-case>.

¹⁶⁹ See Jennifer Harman and Demosthenes Lorandos, “Allegations of family violence in court: How parental alienation affects judicial outcomes”, *Psychology, Public Policy and Law*, vol. 27, No. 2 (2021), pp. 187–208, and the response: Joan S. Meier and others, “The trouble with Harman and Lorandos' parental alienation

allegations in family court study”, *Journal of Family Trauma, Child Custody & Child Development*, vol. 19, No. 3-4 (2022), pp. 295–317.

¹⁷⁰ Simon Lapierre and others, “The legitimization and institutionalization of ‘parental alienation’ in the Province of Quebec”, *Journal of Social Welfare and Family Law*, vol. 42, No. 1 (2020), pp. 30–44. ¹⁷¹ Expert consultations conducted by the Special Rapporteur.

GE.23-06229 17
A/HRC/53/36

profesionalna tijela.¹⁷² Nadalje, predsjednik Obiteljskog odjela objavio je komunikaciju,¹⁷³ kojom podsjeća suce da se eksperte uzima da savjetodavno pomognu sudu samo kad je to nužno. Vijeće je osnovalo radnu skupinu 2022. godine koja se bavi slučajevima optužbi za otuđenje od roditelja. Oni su pak kreirali napatuk o nužnosti provjere mogućeg sukoba interesa eksperata koji procjenjuju pritužbe na otuđenje od roditelja i provode terapije. Međutim, predsjednik Obiteljskog suda propustio je zabraniti angažiranje eksperata koji nisu potvrđeni od strane dva specifična stručna tijela uz tvrdnju da se odluke moraju donositi brzo, bez provjeravanja stručnosti nekog psihologa.¹⁷⁴

C. Postupci sudstva i pravnih stručnjaka

64. Žrtve nasilja prijavljuju kako prepoznaju omalovažavanje od strane sudaca i pravnih stručnjaka pa se osjećaju žrtvama institucionalnog nasilja kad se susretnu s profesionalcima koji ne razumiju dinamiku i posljedice obiteljskog nasilja.¹⁷⁵ Istraživanje otkriva frustriranost žena kada uoče kako suci sa simpatijom gledaju na nasilne očeve ili kad vještaci ili stručne osobe svjedoče pod nedvosmislenim utjecajem nasilnika koji ih je izmanipulirao svojim šarmom i uglađenim ponašanjem.¹⁷⁶ Žrtve nasilja uočile su i različit odnos prema dvoje roditelja – od majki se očekuje da budu smirene i prilagodljive, dok se često tolerira agresivno ponašanje očeva na sudu.¹⁷⁷
65. Njihovi pravni zastupnici, opisuju žene, znaju ih savjetovati da na sudu ne progovaraju o proživljenom nasilju jer će to biti iskorišteno protiv njih.¹⁷⁸ Istraživanja i zaprimljeni podnesci, uključujući one iz Njemačke i Ujedinjenog Kraljevstva,¹⁷⁹ pokazuju da žene doživljavaju znatan pritisak suda i odvjetnika da pristanu na sporazum o susretima s drugim roditeljem ili da zatraže medijaciju, bez da se u nekim slučajevima ocijeni dobrobit djeteta ili uzme u obzir djetetov iskaz.¹⁸⁰ U Mađarskoj se žene kažnjava novčano kad ih se ocijeni kao ne suradljive tijekom medijacija.¹⁸¹
66. Vrhovni sud Izraela je 2020. izdao privremeni protokol kojim se zahtijeva ubrzanje procedura na sudovima kako bi se osiguralo povezivanje roditelja s djetetom, uključujući i slučajeve kad je možda i djetetova sigurnost ugrožena. U praksi, protokol se gotovo uvijek koristi u postupcima koji uključuju optužbe za otuđenje od roditelja.¹⁸²

¹⁷² Family Justice Council and the British Psychological Society, “Psychologists as expert witnesses in the family courts in England and Wales: Standards, competencies and expectations”, reissued in May 2022. ¹⁷³ United Kingdom, Courts and Tribunals Judiciary, “President of the Family Division’s memorandum: Experts in the Family Court”, published on 11 October 2021.

¹⁷⁴ England and Wales High Court, Re C (“Parental Alienation”; Instruction of Expert) [2023] EWHC 345 (Fam).

¹⁷⁵ See J. Birchall and S. Choudhry, What About My Right Not to Be Abused; see also submissions by Rackman Centre for the Advancement of the Status of Women and Australia’s National Research Organization for Women’s Safety.

¹⁷⁶ M. Coy et al. (2015), “It’s like going through the abuse again’: domestic violence and women and children’s (un)safety in private law contact proceedings”, *Journal of Social Welfare and Family Law*, vol. 37, No. 1, pp. 53–69.

¹⁷⁷ See J. Birchall and S. Choudhry, What About My Right Not to Be Abused.

¹⁷⁸ Ibid., p. 24. See also submission by the Monash Gender and Family Violence Centre. ¹⁷⁹ Podnesak University College London Institute for Risk and Disaster Reduction Policy Brief Group 1; Dignidade and others; Women at the Centre; and the German Institute of Human Rights. ¹⁸⁰ Lynne Harné, Violent Fathering and the Risks to Children

¹⁸¹ Podnesak NANE Women's Rights Association.

¹⁸² Podnesak Rackman Centre for the Advancement of the Status of Women the Faculty of Law, Bar Ilan University.

GE.23-06229 18
A/HRC/53/36

67. Očita je potreba za edukacijom i ekspertizom sudova i pravnih stručnjaka,¹⁸³ o čemu svjedoče podnesci iz Njemačke,¹⁸⁴ Irske¹⁸⁵ i Italije.¹⁸⁶ U Australiji je 2021., nakon objedinjavanja obiteljskog suda s građanskim saveznom sudom u Federalni okružni sud, došlo do situacije u kojoj o obiteljskim stvarima mogu odlučivati i suci koji nisu specijalizirani za obiteljsko pravo i nemaju stručno znanje o obiteljskom nasilju.¹⁸⁷
68. Kao primjer dobre prakse treba navesti Vijeće Europe koje je kreiralo na više jezika nekoliko besplatnih tečajeva kojima se želi pomoći pravnim stručnjacima koji se bave obiteljskim pravom i slučajevima obiteljskog nasilja. U njima se progovara i o pravosuđu po mjeri djeteta, ljudskim pravima i obiteljskom zakonodavstvu.¹⁸⁸
69. Njemačka vlada zahtijeva od sudaca obiteljskih sudova i ovlaštenih skrbnika maloljetnika da posjeduju stručno znanje o utjecaju nasilja na djecu kao i o pseudo konceptu otuđenja.¹⁸⁹ U Engleskoj i Walesu je Povjerenik za obiteljsko nasilje pokrenuo projekt nadzora obiteljskih sudova i redovitoga izvještavanja o radu obiteljskih sudova u slučajevima privatnih tužbi vezanih uz skrbništvo.¹⁹⁰

D. Izostanak pravne pomoći i troškovi u obiteljskim pravnim postupcima

70. Sudjelovanje u postupcima vezanim u skrbništvo zahtijeva znatna financijska sredstva a izostanak pravnog zastupanja strukturalno je hendikep, posebno za žrtve obiteljskog nasilja. Žene koje su u nepovoljnom socioekonomskom položaju imaju ograničen ili nikakav pristup pravosuđu i pravnoj pomoći.¹⁹¹ Snalaženje u pravnom sustavu koji regulira obiteljske odnose posebno je izazovno, naročito ako sustav nije usuglašen ili funkcionira na kontradiktoran način.¹⁹² U nekoliko zemalja različiti odjeli unutar istog sustava koriste drugačiji pristup, usto često ne razmjenjuju informacije, što može dovesti do kontradiktornih i međusobno sukobljenih odluka.¹⁹³
71. Ograničen pristup pravnoj pomoći može dovesti do sekundarne viktimizacije žrtava. U Engleskoj i Walesu zakonodavstvo je ukinulo pravnu pomoć za većinu privatnih obiteljskih sporova.¹⁹⁴ Prateći propisi odredili su kriterije za pružanje pomoći žrtvama nasilja koje mogu podastrijeti ovjerene dokaze.¹⁹⁵ Međutim, istraživanje je utvrdilo da je 40 posto žena odbijena pravna pomoć i zastupanje u obiteljskim pravnim postupcima.¹⁹⁶
72. Nemogućnost angažiranja odvjetnika navodi žrtve da pristanu na nagodbu ili medijaciju. Na Novom Zelandu žene su u nepovoljnom položaju u takvim sudskim postupcima.¹⁹⁷

¹⁸³ Podnesak National Collective of Independent Women's Refuges.

¹⁸⁴ Podnesak German Institute of Human Rights.

¹⁸⁵ Podnesak Protect Children Now.

¹⁸⁶ Podnesak Donne in Rete contro la violenza and Pangea Foundation Onlus.

¹⁸⁷ Podnesak Monash Gender and Family Violence Centre.

¹⁸⁸ Council of Europe HELP Course, available at <https://help.elearning.ext.coe.int/>.

¹⁸⁹ Podnesak Government of Germany.

¹⁹⁰ Podnesak Domestic Abuse Commissioner for England and Wales.

¹⁹¹ Podnesak Women against Violence Europe.

¹⁹² Marianne Hester, "The three planet model: Towards an understanding of contradictions in approaches to women and children's safety in contexts of domestic violence", *British Journal of Social Work*, vol. 41, No. 5 (2011), pp. 837–853. See also submission by the Monash Gender and Family Violence Centre. ¹⁹³ Podnesak Women against Violence Europe.

¹⁹⁴ Legal Aid Sentencing and Punishment of Offenders Act, 2012.

¹⁹⁵ Civil Legal Aid (Procedure) Regulations, 2014.

¹⁹⁶ Rights of Women, "Evidencing domestic violence: nearly 3 years on", Working Paper (2014), available at <https://rightsofwomen.org.uk/wp-content/uploads/2014/09/Evidencing-domesticviolence-V.pdf>. ¹⁹⁷

Podnesak National Collective of Independent Women's Refuges i SiSi.

GE.23-06229 19
A/HRC/53/36

Evidentirani su ipak pokušaji da se premosti nedostatke. U Škotskoj, Ženska pomoć je u Edinburghu pokrenula jednogodišnji pilot projekt pružanja pravnog savjetovanja i pravne podrške u građanskim postupcima žrtvama obiteljskog nasilja.

XI. Zaključak i preporuke

73. Izvješće pokazuje kao zlostavljači koriste diskreditiran i neznanstveni pseudo koncept otuđenja od roditelja u obiteljskim pravnim postupcima kao oruđe za nastavak zlostavljanja i nasilja te podrivanje i nijekanje optužbi za obiteljsko nasilje koje podnose majke koje žele zaštititi svoju djecu. Istovremeno, ono pokazuje kako se ne poštuje standard najboljeg interesa djeteta i kako se krše djetetova prava nalaganjem i stavljanjem na prvo mjesto kontakata s jednim ili oba roditelja čak i kad postoje dokazi o obiteljskom nasilju. Prvenstveno kao posljedica nedostatka edukacije i rodnih predrasuda, kao i pravne pomoći, skrbništvo može biti dodijeljeno počiniteljima nasilja, unatoč postojanju dokaza o obiteljskom i/ili seksualnom nasilju. Rizik takvog ishoda posebno je moguć kad su u pitanju žene iz marginaliziranih društvenih skupina. Izvješće progovara o sustavnim problemima koji dovode do zapreka u pristupu pravosuđu i pravičnosti. Suci i evaluatori moraju se prestati usredotočivati na identificiranje ponašanja koja su dovedena u pitanje u psihologiji. Moraju se fokusirati na specifične činjenice i sagledati kontekst u svakom pojedinačnom slučaju.

74. Na osnovi nalaza, Posebna izvjestiteljica preporučuje da:

a) Države zakonom zabrane upotrebu otuđenja od roditelja ili sličnih pseudo konceptata u obiteljskim pravnim postupcima, kao i angažiranje takozvanih eksperata za roditeljsko otuđenje i slične pseudo koncepte;

b) Države, slijedom obaveza i pozitivnih odredbi međunarodnih mehanizama zaštite ljudskih prava, uspostave redovito praćenje kako bi se mogla ocijeniti učinkovitost obiteljskog pravnog sustava u zaštiti žrtava obiteljskog nasilja;

c) Države osiguraju obaveznu edukaciju sudaca i drugih pravnih stručnjaka o rodnim predrasadama, dinamici obiteljskog nasilja i vezi između prijava obiteljskog nasilja i otuđenja od roditelja te srodnih pseudo konceptata;

d) Države objave i primijene posebne upute za suce kojima im se obrazlaže potreba za temeljitim proučavanjem i donošenjem pravičnih odluka u svakom slučaju samo na osnovi činjenica koje su im podastrijete, imajući na umu da presude moraju biti u najboljem interesu djeteta;

e) Države uspostave javnim novcem podržan sustav vještačenja koji će informirati sudove o najboljem interesu djeteta i koji će redovito prolaziti edukaciju o dinamici obiteljskog nasilja i posljedicama po žrtve, posebno djecu;

- f) Države osiguraju i redovito provjeravaju listu stručnjaka za obiteljske pravne postupke te uvedu formalni mehanizam podnošenja žalbi i kodeks postupanja koji se bavi sukobom interesa i priznavanjem stručnosti u ovom području;
- g) Nema evaluacije u obiteljskim pravnim postupcima bez konzultiranja kaznenog zakonodavstva i/(ili) procedura za zaštitu djeteta;
- h) Svaka pritužba ili dokaz o postojanju obiteljskog i/ili spolnog zlostavljanja odrasle osobe i djeteta mora biti jasno navedena u evaluaciji, i, ukoliko je preporučeno skrbništvo ili kontakti, mora se detaljno objasniti zašto je to učinjeno;
- GE.23-06229 20
A/HRC/53/36
- i) Države trebaju sastaviti naputak za suce kada mogu uključiti stručnjake izvan javnim novcem financiranih ustanova u obiteljskim postupcima te osigurati da angažirani eksperti budu kvalificirani i profesionalno verificirani;
- j) Treba osigurati obaveznu edukaciju o vezi između navoda o otuđenju od roditelja i obiteljskog nasilja i seksualnog zlostavljanja. Takav trening treba sadržavati i analizu rodni stereotipa te osigurati razumijevanje standarda zaštite od nasilja protiv žena i djece;
- k) Haška konvencija treba biti revidirana kako bi se bolje zaštitilo žene i djecu žrtve nasilja omogućavanjem snažnije obrane od obaveznog povratka za žene i djecu žrtve obiteljskog nasilja. Uključivanjem pojašnjenja da bi nalogom za povrat djeteta nasilnom roditelju mogao uzrokovati da se žrtvu vraća u novo nasilje pa sudovi koji odlučuju o slučajevima u domeni Haške konvencije moraju uzeti u obzir obiteljsko nasilje kada primjenjuju odredbe;
- l) Kampovi za ponovno spajanje djeteta s roditeljem moraju biti zabranjeni;
- m) Države moraju osigurati zasebno pravno zastupanje djeteta u svim obiteljskim pravnim postupcima;
- n) Države trebaju osigurati nezavisno istraživanje o korištenju pseudo koncepta roditeljskog otuđenja i sličnih inačica, tamo gdje je potrebno;
- o) Države osiguraju da se mišljenje djeteta dostatno i neovisno čuje u obiteljskim postupcima, a, kad je to primjereno, da se djetetu omogući da, u skladu s dobi, zrelosti i sposobnosti razumijevanja, bude samo uključeno u te postupke kako Konvencija i nalaže;¹⁹⁸
- p) Svi dijelovi pravosuđa, nadležnih službi i tijela koja se bave obiteljskim nasiljem trebaju surađivati a odgovarajuća koordinacija treba biti uspostavljena obvezivanjem na suradnju ili unutar integrirane sudske strukture;
- q) Veća dostupnost pravne pomoći za sve u obiteljskim postupcima treba biti osigurana kako bi sve strane bile ravnopravne;
- r) Statistički podaci trebaju biti prikupljeni, uključujući rasprostranjenost obiteljskog nasilja u obiteljskim postupcima, s opisom značajki dionika, uključujući spol, rasu, rod, vjeroispovijest, invaliditet i seksualnu orijentaciju;
- s) Države trebaju uspostaviti mehanizme monitoringa kako bi se mogao procijeniti utjecaj i učinak politika i procedura na marginalizirane skupine žena u obiteljskim pravosudnim postupcima.

¹⁹⁸ See D. Martinson and R. Raven (2021), “Implementing Children’s Participation Rights in All Family Court Proceedings”, Family Violence and Family Law Brief, No. 9, Vancouver, Canada, FREDA Centre for Research on Violence against Women and Children.